

ความคิดทางสุนทรียศาสตร์ของ Croce เกี่ยวกับความหมายของศิลปะ

นิพาดา เทวกุล

Benedetto Croce (1866-1952) เป็นนักปรัชญาคนสำคัญของอิตาลี ในช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 20 นอกจากจะเป็นนักปรัชญาแล้ว Croce ยังเป็น นักประวัติศาสตร์ นักมนุษยศาสตร์ และรัฐบุรุษอีกด้วย เขาเป็นผู้ก่อตั้งวารสารเกี่ยวกับการวิจารณ์วัฒนธรรมราย 2 เดือน ชื่อ La Critica โดยเน้นด้านวรรณคดี ประวัติศาสตร์ และปรัชญา

ด้านสุนทรียศาสตร์ Croce เป็นนักคิดคนสำคัญของศตวรรษที่ 20 เลยทีเดียว เขาเป็นผู้นำในการพัฒนาทฤษฎีศิลปะแบบ expression ร่วมกับ Collingwood หนังสือที่สำคัญทางด้านนี้ของ Croce ก็คือ Aesthetic : As Science of Expression and General Linguistic (1902) ในหนังสือเล่มนี้เองที่ Croce เริ่มที่จะอธิบายความคิดของเขาเกี่ยวกับความหมายของศิลปะ ว่า ศิลปะ คือ intuition ซึ่งไม่ใช่การรับรู้อย่าง ลึกถึงถึงความจริงเหนือธรรมชาติ แต่เป็นการรู้ที่เกิดขึ้นโดยตรงในตัวผู้รู้ โดยที่มีการ แปลงรูปของ impressions รวมอยู่ด้วย และเนื่องจากการรู้ด้วย intuition เป็นกระบวนการ ที่ active กระบวนการนี้สามารถเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า expression

Croce ถึงกับสรุปว่า “intuition is expression” ซึ่งเป็นความคิดที่มีความสำคัญมากที่สุดในทฤษฎีศิลปะของ Croce เพราะแสดงให้เห็นว่า Croce เป็น นักสุนทรียศาสตร์ทางจิตนิยม ศิลปะที่แท้จริงตามความคิดของ Croce นั้น เป็นกิจกรรม ภายในหรือกระบวนการที่เกิดขึ้นในหัวของศิลปินที่เรียกว่ากระบวนการ intuition-expression ศิลปะไม่ใช่ภาพเขียนบนผืนผ้าใบ ไม่ใช่หินอ่อนแกะสลักเป็นรูปร่างต่างๆ และศิลปะก็ไม่ใช่การจัดเส้น สี เสียง ให้มีความลงตัวกลมกลืนกันด้วย ศิลปะที่แท้จริง จะเป็นการคลี่คลายอารมณ์ความรู้สึกที่คลุมเคลือไม่ชัดเจนที่เกิดขึ้นในตัวศิลปิน

ให้เป็นสิ่งที่ชัดเจนสมบูรณ์ในหัวของศิลปินด้วยกระบวนการ intuition-expression ซึ่งเป็นการที่จินตนาการแปลงรูป impression ออกมาให้เป็นภาพหรือสิ่งที่มีความเป็นเอกภาพพิเศษเฉพาะของตัวเอง เมื่อภาพหรืออารมณ์ความรู้สึกที่คลุมเครือค่อยๆ ชัดเจนขึ้น จนถึงสมบูรณ์ชัดเจนเต็มที่ภายในหัวของศิลปินด้วยกระบวนการ intuition-expression แล้ว Croce เรียกสภาพเช่นนี้ว่า ศิลปะ ได้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ลงแล้วทุกประการ ศิลปะที่แท้จริงจึงเป็นกระบวนการทางความคิด ซึ่งจะมีความแตกต่างจากกระบวนการถ่ายทอดภาพในความคิดของศิลปินออกมาภายนอก ที่ Croce เรียกว่าเป็นการ “externalize” คือ เอาภาพความคิดนั้นออกมาสู่โลกภายนอกในรูปของสิ่งที่ผู้ชมผู้ดูสามารถสัมผัสได้ ซึ่ง Croce จะเรียกว่าเป็น “reproduction” หรือการทำขึ้นมาใหม่ให้เหมือนของเดิม (ที่อยู่ในหัวของศิลปิน) กระบวนการสร้างศิลปะให้ปรากฏออกมาภายนอกที่ Croce เรียกว่า reproduction นี้ เป็นกระบวนการปฏิบัติที่จะต้องเกี่ยวข้องกับเทคนิคและทักษะต่างๆ จึงไม่อาจจะให้ความสมบูรณ์เท่ากับภาพหรือสิ่งที่ปรากฏอยู่ภายในหัวของศิลปิน Croce ถึงกับย่ำว่าศิลปินชื่อก้องโลกเช่น Raphael นั้น ความเป็นศิลปินของเขาไม่ได้ขึ้นอยู่กับทักษะของการใช้มือ แต่ขึ้นอยู่กับภาพที่เขาเห็นอยู่ภายในด้วยกระบวนการ intuition-expression นั่นเอง

ความคิดและการตีความศิลปะของ Croce โดยเน้นความสำคัญของกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในหัวของศิลปิน (process) มากกว่าผลงานศิลปะที่ปรากฏออกมาภายนอก (product) ตามที่คนทั่วๆ ไปคิดกันนั้น ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางในวงการสุนทรียศาสตร์ต่อมา

ในหนังสือ The Essence of Aesthetic (1913) Croce ได้เขียนอธิบายความหมาย ของศิลปะไว้ว่า ศิลปะ คือ การเห็นจินตภาพภายในของศิลปิน (art is vision or intuition) ทั้งยังอธิบายเพิ่มเติมว่า คำต่างๆ ที่ใช้กันในศิลปะนั้น เช่น intuition, vision, imagination หรือ contemplation เขาจะหมายความเหมือนกัน ศิลปะที่เป็น การเห็นจินตภาพของศิลปินนั้น สามารถเกิดมีขึ้นได้อีกในใจของคนดูผู้ชื่นชมงานศิลปะ โดยที่คนดูจะพุ่งตรงไปยังสิ่งที่ศิลปินได้เสนอแนะไว้ มองตรงเข้าไปยังร่องรอยที่ศิลปินได้เปิดไว้ให้มอง แล้วผู้ดูก็ทำการจำลองแบบ (reproduce) จินตภาพนั้นเข้าไปในใจของเขา นี่เป็นการที่ผู้ดูงานศิลปะได้เข้าไปมีส่วนร่วมในจินตภาพที่ศิลปินเห็น เพื่อเป็นการเน้นความคิดเรื่องศิลปะที่กล่าวมาให้เด่นชัดขึ้น Croce จึงยกตัวอย่างของลักษณะที่ไม่ใช่ศิลปะขึ้นมาอธิบายเปรียบเทียบ

ในข้อแรกนั้น Croce ยืนยันว่าศิลปะไม่ใช่ข้อเท็จจริงทางกายภาพ (physical fact) ศิลปะไม่ใช่สี, ไม่ใช่ความสัมพันธ์ของสีต่างๆ ศิลปะไม่ใช่เสียง, ไม่ใช่ความสัมพันธ์กลมกลืนของเสียงต่างๆ สรุปก็คือ ศิลปะไม่ใช่สิ่งทางกายภาพ เพราะข้อเท็จจริงทางกายภาพไม่ใช่ความจริงแท้ แม้แต่นักฟิสิกส์เองก็ยอมรับว่าปรากฏการณ์ทางกายภาพนั้นเป็นผลิตผลจากอะตอม อิเธอร์ ฯลฯ ข้อเท็จจริงทางกายภาพจริงๆ แล้วเป็นเพียงการสร้างขึ้นมาหรือการสมมุติขึ้นมาโดยพุทธิปัญญาของมนุษย์นั่นเองเพื่อจุดประสงค์ทางวิทยาศาสตร์เท่านั้น แต่สำหรับศิลปะแล้วไม่ว่าจะเป็นตัวศิลปินหรือผู้ที่ชื่นชอบในงานศิลปะต่างก็พูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ศิลปะนั้นเป็นจริงอย่างที่สุด ไม่เช่นนั้นคงจะไม่มีคนหลายต่อหลายคนอุทิศชีวิตทั้งชีวิตเพื่องานศิลปะเป็นแน่ คนที่เข้าใจผิดคิดว่างานศิลปะหมายถึงสิ่งทางกายภาพนั้นเป็นเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ

เหมือนกับพวกเด็ก ๆ ที่ไขว่คว้าจับฟองสบู่เล่นแล้วก็หนีอยากจะจับ
รั้งกินน้ำเล่นต่อไป ใจของคนที่รักของสวย ๆ งาม ๆ ก็มักจะรีบร้อนหา
เหตุผลของสิ่งสวย ๆ งาม ๆ นั้นในธรรมชาติภายนอก โดยคิดว่าสี
บางสีสวย สีบางสีน่าเกลียด รูปทรงบางอย่างงดงาม รูปทรงบางอย่าง
น่าเกลียด...

(the Essence of Aesthetic)

ในข้อที่สองนั้น Croce ยืนยันว่า intuition หรือการเห็นจินตภาพนั้นเป็นสิ่งที่เกิดอยู่ในใจ เป็นสิ่งทางทฤษฎี (theory) ไม่ใช่สิ่งที่เน้นในทางด้านปฏิบัติ (practice) ดังนั้นศิลปะจึงไม่เกี่ยวข้องกับการมุ่งเน้นเรื่องการกระทำที่เป็นประโยชน์ซึ่งจะนำมาซึ่งความสุข ความเพลิดเพลินและหลีกเลี่ยงให้พ้นจากความทุกข์ความเจ็บปวด Croce ยืนยันว่าตัวศิลปะนั้นไม่เกี่ยวข้องกับการประโยชน์หรือเรื่องการแสวงหาความสุขและหลีกเลี่ยงความทุกข์ใดๆ ทั้งสิ้น Croce ก็เหมือนกัน Tolstoy ในการปฏิเสธว่าศิลปะไม่สามารถจะอธิบายได้ด้วยความสุขความเพลิดเพลิน

ความพอใจที่ได้ดื่มน้ำเพื่อดับกระหาย การเดินเล่นกลางแจ้งเพื่อ
ออกกำลังแขนขาให้เลือดไหลเวียนได้ดีขึ้น หรือการได้ตำแหน่ง
การงานที่หวังมานานซึ่งจะทำให้ชีวิตมันคงนั้น ไม่ได้เกี่ยวข้องกับ

ความพึงพอใจทางด้านศิลปะ ท้ายสุดความแตกต่างระหว่างความ
พึงพอใจกับศิลปะนั้น เห็นได้ชัดในความสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับงาน
ศิลปะนั่นเองเพราะสิ่งที่ปรากฏในภาพเขียนอาจเป็นสิ่งที่เรารักและ
เป็นความทรงจำที่ดียิ่ง แต่ภาพเขียนนั้นกลับเป็นภาพที่น่าเกลียด หรือ
ในทางตรงข้ามภาพเขียนอาจจะสวยงาม แต่สิ่งที่ปรากฏในภาพนั้น
เป็นสิ่งที่เราผู้ดูเกลียดเข้ากระดูก หรือภาพเขียนนั้นเรายอมรับว่า
เป็นภาพที่งาม แต่เราจะเกิดความโกรธและความริษยา เนื่องจาก
ภาพเขียนนั้นเป็นงานของศัตรูคู่แข่งของเรา มิหนำซ้ำยังอาจให้
ชื่อเสียงเกียรติยศแก่ศัตรูคู่แข่งคนนั้นอีกด้วย... ความสนใจในแง่
ปฏิบัติเช่นนี้ไม่มีทางจะเป็นอย่างเดียวกันกับความสนใจทางสุนทรียะ
ได้เป็นอันขาด

(the Essence of Aesthetic)

อาจจะมีคนแย้งว่าความพึงพอใจจากศิลปะนั้น มีลักษณะพิเศษต่างจากความพึง
พอใจธรรมดาชนิดอื่นๆ แต่ Croce ก็ไม่ยอมรับความคิดเช่นนี้อีก โดยให้เหตุผลว่าการ
ที่จะอธิบายถึงความแตกต่างระหว่างความพึงพอใจจากศิลปะกับความพึงพอใจชนิด
อื่นๆ นั้น เราไม่สามารถใช้ความพึงพอใจในตัวเองอธิบายได้ เราต้องหาลักษณะ
พิเศษอื่นๆ เช่น ประโยชน์ ความรู้ ความดี เข้ามาอธิบายเพิ่มเติมที่ทำให้แตกต่างกัน
ซึ่งลักษณะเหล่านี้ก็ไม่ใช่ลักษณะที่แท้จริงของศิลปะอยู่ดี

ในข้อที่สามนั้น Croce ย้ำว่า ศิลปะไม่ใช่เรื่องศีลธรรมซึ่งเป็นเรื่องทางด้าน
การปฏิบัติ ในฐานะที่ศิลปะเป็นเรื่องทางด้านทฤษฎี ศิลปะจะตรงกันข้ามกับเรื่องที่เน้น
การปฏิบัติทุกชนิด Croce กล่าวว่าศิลปะไม่ได้เกิดจากเจตจำนงค์ แต่เกิดจากการเห็น
จินตภาพต่างหาก เจตจำนงค์ที่ดีเป็นตัวสร้างสุจริตชนแต่ไม่ได้เป็นตัวสร้างศิลปิน ศิลปะ
ไม่ได้เกิดมาจากการกระทำของเจตจำนงค์ ศิลปะจึงไม่เกี่ยวข้องกับการแยกแยะหรือ
การตัดสินทางศีลธรรม Croce ย้ำว่าศีลธรรมไม่สามารถนำมาใช้กับศิลปะได้ ศิลปะอาจ
เป็นได้ทั้งภาพที่จำลองแบบการกระทำที่ดีตามศีลธรรม หรืออาจเป็นภาพที่จำลองแบบการ
กระทำชั่วอันขัดต่อศีลธรรมก็ได้ แต่การเป็นภาพศิลปะในตัวเองนั้นไม่น่าจะได้รับการ
ยกย่องหรือประณามในด้านศีลธรรมได้ ทั้งยังไม่มีกฎหมายใดๆ ที่สามารถตัดสินลงโทษ
ภาพศิลปะนั้นให้ติดคุกได้

ถึงแม้การตัดสินทางศีลธรรมก็เช่นเดียวกัน ไม่สามารถเข้ามายุ่งเกี่ยวกับศิลปะได้เช่นเดียวกับที่เราไม่สามารถตัดสินสีเหลืองว่าดี หรือตัดสินสามเหลี่ยมว่าดีได้... ศีลธรรมจะเข้ามาตั้งจุดหมายศิลปะให้ช่วยกันร่วมมือยกระดับจิตใจของสังคมให้ดีขึ้น การคาดหวังเช่นนี้ ศิลปะไม่สามารถจะทำได้ เหมือนกับที่เราคณิตก็ไม่สามารถเข้าไปร่วมทำได้เช่นกัน การที่ศิลปะไม่สามารถจะทำได้เช่นนี้ (ตามที่ศีลธรรมหวังไว้) ไม่ได้ทำให้เกิดวิบัติของศิลปะเสียหายไปแต่ประการใด... และเราก็ไม่เห็นว่าการที่ศิลปะจึงควรจะต้องทำสิ่งต่างๆ (ความคิด) เหล่านี้ด้วย... ถ้าศิลปะขึ้นไปอยู่เหนือศีลธรรม ศิลปะก็ไม่ต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (ทั้งดีและชั่ว) แต่จะอยู่แต่ในอาณาจักรของตัวเอง

(the Essence of Aesthetic)

ข้อที่สี่อันเป็นข้อสุดท้าย ซึ่ง Croce เห็นว่ามีความสำคัญมากกว่าข้ออื่นๆ ก็คือ ศิลปะไม่ใช่ความรู้จาก concept อันเป็นความรู้ที่ต้องใช้เหตุผล แต่ศิลปะเป็นความรู้แบบ intuition ที่ต้องใช้จินตนาการ ในความรู้แบบ intuition นี้ ไม่มีการตัดสินหรือแบ่งแยกเรื่องความจริงหรือความไม่จริง การเห็นจินตภาพนั้นเป็นมโนคติอันบริสุทธิ์ (ideality) มีคุณค่าในตัวเองเปรียบเทียบกับความฝันที่ทุกๆ อย่างที่ปรากฏในความฝันนั้นเป็นจริงเท่ากันหมด ลักษณะเช่นนี้เองที่ทำให้ความรู้แบบ intuition นั้น แตกต่างจากความรู้ของ concept ซึ่งเปรียบได้กับการตื่นเพราะความรู้อย่างแรกเป็นการรับรู้โดยตรงทันที เป็นจินตภาพที่ไม่มีการตัดสินใดๆ ทั้งสิ้น ส่วนความรู้จาก concept นั้น มีการยืนยันถึงเรื่องความจริงแท้ และมีการตัดสินในเรื่องของความจริงแท้เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย Croce อธิบายว่าใครก็ตามที่คิดหรือถามเรื่องความจริงแท้ในส่วนที่เกี่ยวกับงานศิลปะ แสดงให้เห็นว่าคนผู้นั้นยังไม่ได้เข้าใจความหมายที่แท้จริงของศิลปะเลย

ใครก็ตามที่ดูงานศิลปะแล้วถามว่า สิ่งที่ศิลปินแสดงออกมานั้นมีความจริงแท้ในแง่เมตาฟิสิกส์ หรือในแง่ประวัติศาสตร์หรือไม่นั้น เป็นการถามที่ปราศจากความหมาย เป็นความผิดพลาดอย่างเดียวกันกับที่เอดาจากจินตนาการไปตัดสินว่าดีหรือชั่วทางศีลธรรม...

จินตภาพเป็นสิ่งบริสุทธิ์ที่มีลักษณะเฉพาะตัวเอง ไม่เกี่ยวข้องกับ
การตัดสินความจริงเท็จใด ๆ ทั้งสิ้น

(the Essence of Aesthetic)

ลักษณะสำคัญภายในของศิลปะนั้นเรียกว่า มโนคติ (ideality) ซึ่งหมายถึง
การเป็นจินตภาพอันบริสุทธิ์ในใจ โดยไม่มีเรื่องการตัดสินว่ามันมีอยู่จริง ๆ หรือไม่เข้ามา
เกี่ยวข้องและไม่มีเรื่องการคิดใคร่ครวญด้วยเหตุผลเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ลักษณะเช่นนี้
นี่เอง ที่ทำให้ศิลปะต่างจากปรัชญาและต่างจากประวัติศาสตร์

เมื่อใดก็ตามที่การคิดใคร่ครวญด้วยเหตุผลและการตัดสินใด ๆ พัฒนา
ตัวเองออกไปจากมโนคติ (ideality) ศิลปะก็จะจางหายไปและ
ตายไปในที่สุด : ศิลปะจะตายไปจากตัวศิลปินผู้กลับกลายเป็น
นักวิจารณ์ศิลปะไป ศิลปะจะตายไปจากนักคิดที่เปลี่ยนจากการเป็น
ผู้ชื่นชมงานศิลปะไปเป็นนักคิดใคร่ครวญสังเกตรากฎเกณฑ์เกี่ยวกับ
ชีวิตแทน

(the Essence of Aesthetic)

ศิลปะคือกระบวนการ intuition-expression ในใจของศิลปิน

จากที่ Croce ได้อธิบายมาแล้วว่าศิลปะไม่ใช่อะไรบางอย่างแล้วนั้น เราพอเห็นได้
แล้วว่าศิลปะที่แท้จริงตามความคิดของ Croce นั้น เป็นจินตภาพที่เห็นอยู่ในใจของ
ศิลปิน หรือที่เรียกว่า intuition ศิลปะที่แท้จริงนั้นไม่ใช่วัตถุทางกายภาพที่คนธรรมดาทั่วๆ
ไปคิดกัน Croce คิดว่า ศิลปินเป็นผู้ที่มีความสามารถพิเศษมากกว่าคนธรรมดาๆ
ทั่วๆ ไป เพราะศิลปินจะสามารถมองเห็นความงามในสิ่งต่างๆ ได้มากมายเกินกว่าสายตา
ธรรมดาๆ ของคนธรรมดาๆ จะเห็นได้ นั่นก็คือ คนธรรมดาไม่มี intuition เหมือนที่
ศิลปินมีอยู่ได้ เพราะศิลปินจะเห็นจินตภาพในสิ่งต่างๆ ขณะที่คนธรรมดาๆ เพียงแต่
รู้สึกหรือว่าผ่านสายตาไปเพียงแวบเดียว โดยไม่ได้เห็นจริงๆ จังๆ

คนทั่วไปมักคิดกันว่า คนธรรมดาๆ อย่างพวกเราทั้งหมดนี้สามารถ
มองเห็นจินตภาพของประเทศต่างๆ ของรูปทรงต่างๆ ของทิวทัศน์

ต่างๆ อย่างที่พวกจิตรกรเห็นหรือสามารถมองเห็นรูปทรงเหมือน
อย่างพวกปฏิมากรมองเห็น ยกเว้นแต่พวกจิตรกรและพวกปฏิมากร
รู้จักที่จะลงสีบนผืนผ้าใบ หรือรู้จักที่จะแกะสลักรูปทรงต่างๆ นั้น
ออกมาในหินหรือไม้ ขณะที่พวกเราคนธรรมดาๆ จะเก็บจินตภาพ
เหล่านั้นไว้เฉยๆ ในใจของเราโดยไม่ได้แสดงออกมา คนทั่วไปเชื่อว่า
ใครๆ ก็สามารถที่จะจินตนาการภาพ Madonna อย่างที่ Raphael
จินตนาการได้ เพียงแต่ Raphael เป็น Raphael ตรงความสามารถที่
จะใช้เทคนิคถ่ายทอดภาพ Madonna นั้นลงบนผืนผ้าใบได้เท่านั้นเอง
ไม่มีทัศนะใดจะผิดมากไปกว่าทัศนะที่กล่าวมานี้ได้

*(the Aesthetic as the Science of Expression
and the Linguistic in General)*

ศิลปะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในใจของศิลปิน ในตอนเริ่มแรกนั้น intuition
ของศิลปินมีอยู่เป็นบางส่วนเท่านั้น ยังไม่สมบูรณ์ ศิลปินพยายาม express intuition นี้
ให้ค่อยๆ สมบูรณ์ขึ้นมา ด้วยการจัดระเบียบ intuition, ทำให้สอดคล้องกัน, เชื่อมต่อ
เข้าด้วยกันจนเป็นการเห็นจินตภาพที่สมบูรณ์เกิดขึ้นมาในใจของศิลปิน Croce เรียก
กระบวนการพัฒนาปรับตัวเองให้ค่อยๆ สมบูรณ์ขึ้นของ intuition ว่าเป็นกระบวนการ
แสดงออกหรือ expression ด้วยในเวลาเดียวกัน เพราะสำหรับ Croce แล้ว intuition
คือ expression นั่นเอง หมายความว่า โดยปกติทั่วๆ ไป intuition นั้นไม่ได้มีอยู่แล้ว
อย่างสมบูรณ์ในหัวของศิลปิน มันไม่ได้มีอยู่ในหัวของศิลปินอย่างทันทีทันใดเหมือนดอก
ไม้ที่คลี่ขยายกลีบเบ่งบานเต็มที่ intuition จะค่อยๆ เริ่มก่อตัวขึ้นในรูปของความอัดอัด
สับสนที่จะค่อยๆ คลี่คลายตัวออกมา โดยที่ศิลปินจะค่อยๆ เห็นความสัมพันธ์ภายในที่
เกิดขึ้น และค่อยๆ นึกได้ถึงประสบการณ์ต่างๆ ที่ผ่านมา ทางออกที่สดใสจะค่อยๆ
ปรากฏตัวขึ้น หลังจากมีการคิดทบทวนเพ่งพิจารณาอย่างค่อยเป็นค่อยไป ความขุ่นมัว
ไม่แน่นอนต่างๆ ก็จะค่อยๆ จางหายไป เหลือเป็นสิ่งใหม่ๆ ปรากฏขึ้นมาแทนที่ การมี
จินตภาพที่เสร็จสมบูรณ์จะเกิดขึ้นในใจของศิลปินในที่สุด นี่คือการบวนการสร้างสรรค์ศิลปะ
ที่เกิดขึ้นภายในใจของศิลปิน กระบวนการนี้จะเกิดขึ้นง่ายๆ ในศิลปินบางคน เช่น
Mozart แต่ในศิลปินอีกหลายๆ คน กระบวนการดังกล่าวนี้ช่างเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้น
อย่างยากลำบากมากเช่นในกรณีของ Johannes Brahms ไม่ว่าจะเป็นกรณีเช่นใดก็ตาม
ศิลปินก็มีความสามารถที่จะทำให้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่ยังไม่สมบูรณ์ ให้สำเร็จสมบูรณ์

ออกมาได้เป็นงานศิลปะที่มีการจัดระเบียบการทำให้เป็นอย่างดี

การพัฒนาคลี่คลายอย่างค่อยเป็นค่อยไปของ intuition ให้อย่างชัดเจนเด่นชัดขึ้นจนสมบูรณ์เต็มทีนั้น ก็คือกระบวนการ expression ของศิลปะด้วยนั่นเอง การแสดงออกก็หมายถึงการคลี่คลายตัวให้ชัดเจนขึ้นของ intuition จนกระทั่งบรรลุความสำเร็จปรากฏเป็นจินตภาพที่สมบูรณ์ในใจของศิลปินที่เรียกว่า งานศิลปะ ถือว่าเป็นการเสร็จสิ้นอย่างสมบูรณ์ของกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะ intuition-expression ลงด้วยดีทุกประการ Croce เน้นในความสำคัญของกระบวนการ expression มากว่าไม่สามารถแยกออกจากกระบวนการ intuition ได้ เพราะจินตภาพไม่ว่าจะเป็นความคิด เป็นภาพคนตรึงใจ หรือเป็นภาพสิ่งต่างๆ นั้น ไม่สามารถมีอยู่ได้ถ้าปราศจากกระบวนการคลี่คลายตัวของ intuition ที่เรียกว่าเป็นกระบวนการ expression นั่นเอง เพราะถ้าไม่มีการคลี่คลายตัวของ intuition ที่ไม่สมบูรณ์คลุมเคลือตั้งแต่แรกให้เป็นจินตภาพที่สมบูรณ์ขึ้นมาในใจของศิลปิน จินตภาพเหล่านี้ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลย Croce จึงสรุปว่าจินตภาพไม่สามารถเกิดขึ้นได้ถ้าปราศจากกระบวนการแสดงออกหรือ expression

บางครั้งเราเชื่ออะไรง่าย ๆ ว่า จินตภาพมีอยู่แล้วอย่างสมบูรณ์ในใจของเรา ซึ่งเป็นภาพนำไปสร้างงานศิลปะได้ นี่เป็นเพียงการจินตนาการของเรา ซึ่งจริงๆ แล้วเรายังไม่มีจินตภาพอยู่ในใจของเราแม้แต่เล็กน้อย นอกจากนี้เรายังไม่เห็นความสัมพันธ์ที่สำคัญของจินตภาพเหล่านี้ด้วย เพราะความสัมพันธ์นั้นยังไม่เกิดขึ้น และยังไม่ได้คลี่คลายแสดงตัวออกมา (expression)

(the Essence of Aesthetic)

“Expression” ของ Croce มีความหมายแตกต่างจากการใช้คำนี้โดยทั่วๆ ไป

ในภาษาที่ใช้กันอยู่ทั่วๆ ไปนั้น คำว่า expression จะใช้กับความหมายว่าเป็นกระบวนการที่ทำให้ปรากฏรูปร่างออกมาภายนอก (externalization) มากกว่าที่จะนำคำว่า expression นี้ไปใช้กับการเห็นจินตภาพ (intuition) ในใจของศิลปินอย่างไร

Croce ใช้ข้อ การใช้คำในความหมายที่กลับกันเช่นนี้ ก่อให้เกิดความสับสนไม่เข้าใจขึ้นในความคิดของผู้ที่เริ่มเรียนวิชาสุนทรียศาสตร์นี้เสมอ อย่างไรก็ตาม Croce ถือว่ากิจกรรมที่สำคัญของศิลปินก็คือการ expression และการ expression นี้จะต้องเกี่ยวข้องกับการคลี่คลายตัวของ intuition ในใจของศิลปิน ไม่ใช่เกี่ยวกับการ externalization หรือการนำจินตภาพที่เห็นอยู่ภายในใจของศิลปินออกมาสู่ภายนอกในรูปแบบของวัตถุภายนอกทางศิลปะอันเป็นสิ่งที่คนสร้างขึ้นมา และวัตถุภายนอกของศิลปะนี้จะเป็นเพียงเครื่องมือ (means) ไว้ให้เป็นสื่อระหว่างจินตภาพที่ศิลปินเห็นกับผู้ที่ชื่นชมงานศิลปะทั้งหลาย อย่างไรก็ตาม คนทั่วๆ ไปมักจะคิดกันว่า expression นั้นจะเกิดขึ้นเฉพาะเมื่อศิลปินทำงานอยู่กับมือของเขา ไม่ใช่อยู่กับจินตภาพที่เห็นอยู่ในใจของเขา การสร้างผลงานศิลปะออกมาโดยใช้มือนี้แหละที่เรียกว่าเป็นการที่ศิลปินผู้นั้นได้แสดงตัวเขาเองออกมา (expression) แต่สำหรับ Croce แล้วการคลี่คลายพัฒนาตัวเองให้สมบูรณ์ของ intuition ในหัวของศิลปินต่างหากที่เรียกว่ากระบวนการ expression โดย Croce ยกคำพูดของ Michelangelo มาสนับสนุนความคิดของเขาว่า “คนระบายสีด้วยใจ ไม่ใช่ด้วยมือ” การที่ศิลปินจะนำเอาจินตภาพในใจออกมาสู่โลกภายนอกในรูปของวัตถุศิลปะนั้นมีความสำคัญรองลงไปจากกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะในใจของศิลปิน และไม่เรียกว่าเป็นการ expression แต่เรียกว่าเป็นการ externalization มากกว่า

สำหรับ Croce นั้นการนำศิลปะที่อยู่ในใจของศิลปินออกไปสู่โลกภายนอก (externalization) เป็นลักษณะของกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติ (practical act) มากกว่าเป็นกิจกรรมทางความคิดทฤษฎีอย่างศิลปะบริสุทธิ์เป็นอยู่ กิจกรรมที่เน้นด้านการปฏิบัติเช่นนี้ต้องได้รับการชี้แนะจากความรู้ ดังนั้นกิจกรรมที่เน้นด้านการปฏิบัติเช่นนี้จึงเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า เทคนิค หรือความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ศิลปินจะต้องเกี่ยวข้องกับทั้งสองรูปแบบนี้ นั่นก็คือกิจกรรมในด้านความคิดสร้างสรรค์งานศิลปะที่เกิดภายในใจของศิลปิน และกิจกรรมทางด้านการปฏิบัติที่เกิดขึ้นเมื่อศิลปินนำเอาศิลปะในใจออกมาสู่โลกภายนอก อย่างไรก็ตาม Croce ยังเน้นอยู่เสมอว่า กิจกรรมด้านความคิดทฤษฎีอันเป็นกิจกรรมภายในใจของศิลปินนั้นแหละที่เป็นหัวใจของศิลปะ

เป็นไปได้ที่ศิลปินผู้ยิ่งใหญ่จะใช้เทคนิคที่แย่มาก เป็นไปได้ที่นักทฤษฎีจะตรวจพบข้อผิดพลาดของต้นฉบับคำประพันธ์ของเขาเองอย่างตลกๆ หล่นๆ เป็นไปได้ที่สถาปนิกจะใช้วัสดุที่ไม่เหมาะสมหรือสถาปนิกที่ไม่รู้จักวิชาสถิติ เป็นไปได้ที่จิตรกรจะใช้สีที่จางเร็วมาก... แต่ไม่มีทางที่จะ

เป็นไปได้เป็นอันขาดที่จะเป็นนักทฤษฎียิ่งใหญ่ แต่กลับเขียนล้นทฤษฎีไม่ได้เรื่อง เป็นไปไม่ได้ที่จิตรกรผู้ยิ่งใหญ่จะไม่รู้จักการให้น้ำหนักของสีในภาพของเขา เป็นไปไม่ได้ที่สถาปนิกผู้ยิ่งใหญ่จะไม่สามารถทำให้เส้นสายโครงร่างการเขียนแบบของเขานั้นกลมกลืนเข้ากันได้ เป็นไปไม่ได้ที่คีตกวีผู้ยิ่งใหญ่จะไม่สามารถทำให้ตัวโน้ตทั้งหลายในท่วงทำนองเพลงให้มีความกลมกลืนเข้ากันได้ สรุปก็คือเป็นไปไม่ได้ที่ศิลปินผู้ยิ่งใหญ่จะไม่สามารถ express ตัวเองออกมาได้ Raphael ก็จะเป็น Raphael จิตรกรผู้ยิ่งใหญ่ถึงแม้เขาจะไม่มีมือก็ตาม แต่เขาจะไม่สามารถเป็นจิตรกรผู้ยิ่งใหญ่ได้ ถ้าเขาไม่มีความคมชัด (ของ intuition) ในการออกแบบและการใช้สี

(the Essence of Aesthetic)

ตามความคิดของ Croce ศิลปินที่แท้จริงนั้นไม่จำเป็นที่จะต้องแสดง intuition ในหัวของเขาออกมาสู่โลกภายนอกก็ได้ เพราะงานศิลปะที่แท้จริงนั้นสำเร็จสมบูรณ์อยู่ในใจของเขาแล้วตั้งแต่ขบวนการ intuition-expression สำเร็จเสร็จสิ้นลง อย่างไรก็ตาม การนำศิลปะออกมาสู่โลกภายนอกซึ่งเป็นการ externalization นั้น Croce จะเรียกว่าเป็นการจำลองแบบ (reproduce) ออกมาจากของจริงที่อยู่ในใจของศิลปิน การจำลองแบบจากของจริงออกมาสู่โลกภายนอกนั้น ไม่มีวันที่จะสมบูรณ์เต็มที่อย่างที่ปรากฏชัดอยู่ในใจของศิลปินได้เป็นอันขาด มิหนำซ้ำถ้าศิลปินไม่มีการจำลองแบบผลงานที่แท้จริงในใจของเขาออกมาภายนอกให้มากนัก จิตของศิลปินก็จะมีพลังกล้าแข็งมากขึ้น โดย Croce ยกคำกล่าวของ Leonardo da Vinci ขึ้นมาว่า “ยิ่งผลิตผลงานภายนอกออกมาน้อยมากเพียงใด จิตของศิลปินผู้เป็นอัจฉริยะก็จะมีประสิทธิภาพในพลังการสร้างสรรค์มากขึ้นเพียงนั้น” จากความคิดเช่นนี้ของ Croce ทำให้มีคนแย้งว่า ต่อไปจะเต็มไปด้วยคนที่อ้างตัวเป็นศิลปิน โดยที่ไม่มีผลงานศิลปะภายนอกมาเป็นตัวบ่งชี้เลย Croce เองก็ได้เห็นจุดอ่อนของความคิดเขาในแง่นี้ เขาจึงอธิบายว่าเป็นการยากที่จะมีศิลปินที่แท้จริงผู้ไม่เคยสร้างผลงานศิลปะออกมาภายนอกเลย เพราะศิลปินที่แท้จริงก็เปรียบได้กับผลไม้ที่สุกงอมได้ที่ก็ย่อมจะต้องหล่นจากต้นลงมาเป็นธรรมดา เช่นเดียวกับศิลปินที่แท้จริงเมื่อมี intuition ที่สมบูรณ์เต็มที่ปรากฏอยู่ในใจ ก็ย่อมเป็นธรรมดาที่จะต้องจำลองแบบ intuition ที่สมบูรณ์นั้นไว้ในรูปของวัตถุภายนอกทางศิลปะ คนที่อ้างว่าเป็นศิลปินแต่ไม่มีผลงานศิลปะออกมาภายนอกเลยนั้นไม่ใช่ศิลปินที่แท้จริงแน่ๆ

เมื่อคนตรีเป็นคนตรีที่แท้จริง (ในใจของศิลปิน) มันจะเข้าไปสัมผัส
หลอดเสียง, มันจะเข้าไปกระตุ้นให้นิ้วมือของเราสั่นพริ้วไปตาม
ท่วงทำนองของตัวโน้ตในจินตนาการ... มันไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะมีศรัทธา
ในตัวนักกวี, จิตรกรหรือนักดนตรีที่ไร้สมรรถภาพ ผู้ซึ่งหัวใจของ
พวกเขาเต็มไปด้วยการสร้างสรรทางกวีนิพนธ์, การสร้างสรรภาพสวยๆ
งามๆ และการสร้างสรรดนตรี (ตามที่พวกเขาอ้าง) แต่พวกเขาไม่
สามารถจะผลิตภาพในจินตนาการให้ออกมาเป็นสิ่งภายนอกได้
เพราะพวกเขาแก้ตัวว่า พวกเขามีความอดทนไม่พอดต่อการบวนการ
expression หรือมีเทคนิคไม่ทันสมัยพอที่จะใช้เป็นเครื่องมือที่มี
ประสิทธิภาพในการแสดงออกมาได้ เมื่อหลายร้อยปีก่อนหน้านี้
Homer, Pheidias และ Apelles ก็มีเครื่องมือพอที่จะ express
ภาพในหัวใจของพวกเขาออกมาได้ แต่คนเหล่านี้กลับพูดว่าพวกเขามี
เครื่องมือไม่พอเพียงที่จะแสดงภาพในหัวใจออกมา เรา
ไม่จำเป็นจะต้องเชื่อพวกคนเหล่านี้ที่ชอบอ้างว่าในหัวอันใหญ่โตของ
พวกเขานั้น เต็มไปด้วยงานศิลปะที่ยิ่งใหญ่มากกว่าพวกศิลปินในอดีต
ที่กล่าวถึงมาแล้ว

(the Essence of Aesthetic)

การนำศิลปะในใจของศิลปินออกมาสู่โลกภายนอก ในรูปของการจำลองแบบ
จินตภาพออกมาเป็นวัตถุทางกายภาพ หรือการประดิษฐ์สร้างสรรสิ่งต่างๆ ขึ้นมานั้น
เป็นเพียงหนึ่งในหนทางต่างๆ ที่ศิลปินจะได้ถ่ายทอดการเห็นจินตภาพของเขาออกมา
ยังพวกเราผู้ดูเท่านั้นเอง งานศิลปะที่แท้จริงนั้นจึงไม่ใช่สิ่งประดิษฐ์สร้างสรรทางกายภาพ
เช่น ภาพเขียนบนผืนผ้าใบ รูปหินแกะสลัก แต่จะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในใจของศิลปิน
และสามารถจะเกิดขึ้นได้อีกในใจของผู้ดู โดยที่ผู้ดูสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมใน intuition
ของศิลปินนั้นๆ ได้ โดยอาศัยสื่อกลางในรูปของวัตถุทางศิลปะ ดังนั้นศิลปะในรูปของผล
งานภายนอกที่เรามองเห็นได้นั้น จึงเป็นเพียงสื่อกลางอย่างหนึ่งที่จะนำผู้ดูไปสู่การบรรลุ
ถึงจุดหมายอันเป็นการสร้างศิลปะหรือสร้างจินตภาพของศิลปินขึ้นใหม่ในจิตใจของผู้ดู

ตามธรรมดาแล้วคนทั่วไปมักคิดว่า ศิลปิน คือผู้ที่ได้พัฒนาทักษะในการใช้สื่อ
บางอย่างเป็นพิเศษ เช่น เมื่อศิลปินเห็นความงามในสิ่งต่างๆ ศิลปินก็สามารถถ่ายทอด
ภาพที่เห็นนั้นลงบนสื่อบางอย่างได้เป็นอย่างดี เช่น การเขียนภาพ การแกะสลักไม้หรือ

หิน เป็นต้น ซึ่งก็เป็นลักษณะงานคล้ายกันกับช่างไม้ ช่างทอง หรือวิศวกรสร้างสะพาน ซึ่งเป็นพวกช่าง ทัศนคติเกี่ยวกับศิลปินเช่นนี้ Croce ย่อมไม่เห็นด้วย เพราะศิลปินที่แท้จริงนั้นจะต้องไม่ใช่ช่างหรือช่างฝีมืออย่างแน่นอน เพราะใครๆ ก็สามารถเป็นช่างไม้ที่มีความสามารถได้ ถ้าหากว่าเขาฝึกปฏิบัติทดลองทำอยู่นานพอควร แต่การที่จะเป็นศิลปินที่แท้จริงนั้นไม่ใช่สิ่งที่ใครจะเป็นกันได้ง่ายๆ ถึงแม้ว่าคนผู้นั้นจะรู้ถึงวิธีลงสีหรือวิธีการแกะสลักก็ตาม Croce คิดว่าเราสามารถจะสร้างพวกช่างฝีมือเยี่ยมในทุกๆ แขนงได้ ด้วยการฝึกทักษะในการปฏิบัติ แต่การเป็นศิลปินที่แท้จริงนั้น “คนจะต้องเกิดมาเป็นศิลปิน” เองเพราะเราไม่สามารถสร้างหรือฝึกหัดคนให้เป็นศิลปินที่แท้จริงได้ ความเชี่ยวชาญชำนาญในการจัดการเกี่ยวกับสื่อที่เลือกใช้นั้นไม่ใช่ลักษณะสำคัญของการเป็นศิลปินที่แท้จริง เพราะใครๆ ก็สามารถที่จะเรียนรู้ถึงความชำนาญเช่นนี้ได้ ถ้าเขาได้มีโอกาสฝึกฝนปฏิบัติเป็นเวลานานพอควร ดังนั้น การคิดว่าศิลปินเป็นพวกเดียวกันกับช่างฝีมือ จึงนับว่าเป็นความเข้าใจผิดของมหันต์ ส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะสำคัญของการเป็นศิลปินที่แท้จริงนั้น ก็คือสิ่งที่เราได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่าเป็นสมรรถภาพในการเห็นจินตภาพภายในตัวของศิลปินเอง หรือที่เรียกว่า intuition นั้นเอง Croce ได้อธิบายไว้ใน the Aesthetic ถึงอัจฉริยภาพทางศิลปะว่า เป็นสิ่ง active ในการเห็นที่คมชัด ในขณะเดียวกันก็ขาดลักษณะการใคร่ครวญด้วยเหตุผล ซึ่ง Croce ได้ชี้แจงว่าไม่ใช่ลักษณะที่สำคัญของอัจฉริยภาพทางศิลปะ

ความคิดของ Croce ที่ว่าศิลปะที่แท้จริงนั้นเป็น intuition ที่อยู่ในใจของศิลปิน, เทคนิคเกี่ยวข้องกับการสร้างวัตถุทางกายภาพ แต่ไม่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์งานศิลปะที่แท้จริงตลอดจนความคิดที่ว่าศิลปินเป็นศิลปินที่ความคิดที่ intuition ไม่ใช่ฝีมือ ดังนั้นศิลปินที่แท้จริงย่อมไม่ใช่ช่างฝีมือเหล่านั้นนั้น ได้รับการพัฒนาในรายละเอียดให้ชัดเจนเป็นระบบมากยิ่งขึ้นในสุนทรียศาสตร์ของ Collingwood จนถึงกับเรียกทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ในแนวนี้นี้ว่าเป็นทฤษฎีของ Croce-Collingwood ควบคู่กันไป

ท้ายสุดนี้จะเห็นว่าตามความหมายที่เข้าใจกันทั่วๆ ไปนั้น การสร้างสรรค์ของศิลปินในรูปของการแสดงออก expression จะเป็นการสร้างสรรค์ให้เป็นสิ่งปรากฏออกมาภายนอกที่เรียกว่าเป็นวัตถุศิลปะต่างๆ ตามความคิดของคนทั่วไป ในขณะที่คนอาจจะยอมรับกันว่าประสบการณ์ภายในหรือกระบวนการสร้างสรรค์ภายใน (intuition-expression) ของศิลปินนั้นเป็นสิ่งที่น่าสนใจ แต่สิ่งที่น่าสนใจมากกว่าน่าจะเป็นผลผลิตอันเกิดจากกระบวนการสร้างสรรค์นั้น ซึ่งก็น่าจะเป็นสิ่งที่ปรากฏออกมาภายนอกให้เห็นได้ ทฤษฎีศิลปะของ Croce ที่เน้นว่า การสร้างสรรค์โดยการแสดงออกนั้น เป็นการแสดงออกของ

intuition ภายในใจของศิลปิน ไม่เกี่ยวข้องกับการสร้างหรือจำลองแบบออกมาภายนอก
นั้น จึงก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางในกลุ่มนักสุนทรียศาสตร์และ
นักปรัชญาศิลปะ เพราะทฤษฎีของ Croce นั้นจะให้ความสำคัญทั้งหมดแก่กระบวนการ
สร้างสรรค์ intuition-expression ภายในจิตเพียงอย่างเดียว โดยไม่ให้ความสำคัญ
กับผลงานที่ปรากฏออกมาภายนอกเท่าที่ควร

บรรณานุกรม

- A Companion to Aesthetics.** 1996. Edited by David Cooper. Oxford: Blackwell.
- Croce, Benedetto. 1921. **The Essence of Aesthetic.** Tr. by D. Ainslie. London: William Heineman.
- . 1992. **The Aesthetic as the Science of Expression and the Linguistic in General.** Tr. by Colin Lyas. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hospers, John. 1971. "The Croce-Collingwood Theory of Art" In **Artistic Expression**, pp. 51-71. John Hospers, editor. New York: Appleton-Century-Crofts.